

Szemészet Egyiptomban

OptiStyle
optikai
szalon

A világ 7 csodájából kettőt tartottak számon Egyiptomban, egyik a gizai piramisokat, másik az alexandriai Pharosz világítótornyot jelentette. Amikor Egyiptomról beszélünk rengeteg látnivalót sorolhatunk fel ma is: a piramisok, a Nílus, a homokdűnék, az obeliszkek, a karnaki és luxori templomok, festett domborművek és falfestmények sora, a Szfinx, diorit, kvarc, porfír, alabástrom, ónix, lágysz lazuli, türkiz, vagy mész- és szerpentinszobrok, szarkofágok és koporsók, az istenek húsának tekintett aranyból vagy csontjának tartott ezüsből készített csodálatos alkotások ...

De kevésbé ismert, hogy az orvostudomány, azon belül a szemészet történetében is milyen fontos helyet foglal el ez az ókori kultúra. Olyan híres görög és római orvosok jártak itt, hogy tanuljanak tőlük, mint Hippokratész, Dioszkoridész és Galenus.

A szem az ember számára alapvető fontosságú szerv. Nem csoda, hogy az ókori Egyiptomban is számos mitológiai képzet kapcsolódott hozzá. Kiemelkedő fontosságú volt Ré napisten szeme és Hórusz égisten szeme. Ezek azonosak voltak az udzsat szemmel, az „ép”, vagy „ismét ép” szemmel, hiszen mindkét esetben arról szólt a mítosz, hogy az isten szeme megsérült, majd Thot vagy más isten beavatkozásának eredményeként ismét éppé vált. A szem betegségének a gyógyítása azonban nem csak mitológiai síkon volt alapvető az ókori Egyiptomban, hanem fizikai valójában is.

Egyiptom éghajlata számos szembetegségnek kedvez, hiszen a szél és homok sok idegentestet juttat a szembe, melyek sérülést és fertőzést okozva gyengítik a látást, vagy akár a megvakuláshoz is vezethetnek. Nem elhanyagolható tény az sem, hogy a száraz éghajlaton a rovarok minden nedvességet kihasználnak – tömegesen telepednek meg a szemhéjon is, ezzel sokféle betegség kórokozóját is terjesztve. Nem véletlenül nevezték a trachomát „egyiptomi szembetegségnek”. A sok ókori egyiptomi hárfás ábrázolása jól mutatja, mennyire gyakori lehetett akkoriban a vak ember. Mint optikusnak az is szembetűnik nekem, hogy a tömegesen vésett miniatűr hieroglifákat hordozó

OptiStyle Optikai Szalon

Cím: 1024 Budapest, Retek u. 33-35. Telefon: +36 20 438 8468

www.optistyle.hu

skarabeuszok készítése – nagyító híján szintén szemrontó munka lehetett, amit igazán jól csak a rövidlátó miópiás emberek készíthettek el.

Érthető, hogy a szemészet a látás megőrzése érdekében központi szerepet töltött be a gyógyászatban is. Westendorf azt írja, hogy az egyiptomi orvosi szövegek 10 % szolgál a szem kezelésére – az Ebers papiruszon például közel 100, és jelentős a számuk a Chester Beatty vagy a londoni orvosi papiruszon is.

Szemmel láthatóan erre már az őskorban is gondot fordítottak, hiszen a legkorábbi szemfesték készítésére szolgáló paletták ebből az időből maradtak fel. A kétféle szemfesték, a fekete galenit, és a zöld malachit mindegyike tartalmazott fertőtlenítő szert a kén és a réz formájában, bár az előbbi ólomtartalma miatt sokat is ártott – de ezt a hosszú hatóidő miatt akkoriban nem tudhatták. Tény viszont, hogy az orvosi tevékenység fejlődésével a szemnek önálló szakembere, a „szem orvosa” lett, aki szinte a legkorábbi írott emlékekkel egy időben már feltűnt.

Az orvosi szövegek között a Kr. e. 2. évezredből származó papiruszok önállóan kezelik a szemet, és később is írtak könyveket a szem kezeléséről. Ezekből tudjuk, hogy több szembetegséget elkülönítettek, és saját névvel illettek. Ismerték például a vöröses gyulladást, az árpát, a szürke és a zöld hályogot, a farkasvakságot, és kezelésüket is megkísérelték. A mai ismereteink szerint gyógyító hatású szerek keveredtek köztük a fantasztikusnak tűnő, mágikus módszerekkel.

Az éjszakai látáscsökkenés megszüntetésére például az egyik receptben marhamájat írtak elő árpa vagy tönköly szalmáján füstölve, majd kifacsarva, úgy, hogy az így nyert nedvet a szembe kellett csöpögtetni.

Észrevették, hogy a gyengénlátás sokszor más betegségekkel együtt jelentkezik, így például egyik leírás szerint kapcsolódhatott a farkasvaksághoz és a szem előtt észlelt homályos foltok feltűnéséhez. Egy megfázásos betegség mellékhatásaként is feltűntették, és nőgyógyászati probléma részeként is számon tartották. Szintén a betegségek közé sorolták a könnyezés jelenségét, és a szemhéj elváltozásait.

OptiStyle
optikai
szalon

Persze bőségesen vannak még olyan szembetegség nevek, amelyeket nem sikerült azonosítani, és úgy tűnik, hogy ők sem tudtak az összes, általuk észlelt jelenséget és elváltozást a szemben konkrét szakkifejezéshez kötni. Vannak ugyanis meg nem nevezett, általános kifejezésekkel illetett elváltozások, mint például a „gonosz dolog”, vagy egyszerűen csak annyit írtak, hogy a szem „beteg”. A látás mértékének a megállapítása, és javítása fontos orvosi feladat volt. Természetesen akkoriban még nem voltak optikai szalonok, mint az Optistyle, ahol szemüveggel könnyen korrigálni lehet a közel- és távollátást, hanem különféle keverékek alkalmazásával és fizikai beavatkozásokkal próbálkoztak. A receptekből tudjuk, hogy szívesen készítettek csöppet vagy kenőcsöt különféle gyógynövényekből, állati anyagokból és ásványokból, de olyan termékeket is felhasználtak, mint például a méz, sör, bor vagy már korábban elkészített olajok. Mitológiai példa alapján az anyatej szembe csöppentését is eredményesnek tartották – Hórusz szemét az egyik történet szerint Hathor ezzel gyógyította meg. Szintén mágikus tulajdonságai miatt használták a különböző állatok fekáliáit.

A konkrét fizikai, orvosi műveletek nem váltak el a varázslástól. Nem csak a receptekben előírt szerek alkalmazása közben hangzottak el varázsigék, hanem a receptek elkészítése is azokkal együtt zajlott. Ennek az a magyarázata, hogy elképzelésük szerint a betegségek alapvetően az istenektől – vagy az istenné vált halottaktól, ellenségtől – származtak, azok fizikai hatásaként jelentek meg. Ez azt jelentette számukra, hogy az elváltozást lehetett orvosolni a receptekben előírt szerekkel. A gyógyszer viszont akkor lett eredményes, vagy hatása tartós, ha a bajt előidéző istenség ezt lehetővé tette – kiengesztelték vagy elűzték.

Nem csoda, hogy az egyiptomi szemorvosok híresek voltak az ókorban. Hérodotosz feljegyzése szerint Kürosz perzsa király maga is a legjobb egyiptomi szemorvost kérte Amaszisz fáraótól. Persze néha csak az istenek személyes tanácsa segített, mint egy másik hérodotoszi történet meséli, ahol bűtői jóslat alapján, a bűnös fáraónak egy férjéhez hűséges asszony vizeletével kellett megmosnia a szemét ahhoz, hogy visszanyerje látását.

Forrás:

Wolfhart Westendorf, Handbuch der altägyptischen Medizin.

Brill 1999, 146-157.

Győry Hedvig, „Tölts be száztíz évet a földön és tagjaid maradjanak erősek”.

Egészség és életmód az ókori Egyiptomban.

Kriterion 2003, 182-183.

Nunn, Ancient Egyptian Medicine.

London 1995,

Simó Klára

Kedves pácienseiknek, bejelentkezés alapján, a környéken térítésmentes parkolást biztosítunk.

OptiStyle Optikai Szalon

Cím: 1024 Budapest, Retek u. 33-35. Telefon: +36 20 438 8468

www.optistyle.hu